

КАФЕДРА СЦЕНІЧНОЇ МОВИ

СИЛАБУС

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СЦЕНІЧНОЇ МОВИ

Освітній рівень	Другий (магістерський)
Ступінь освіти	Магістр
Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	026 Сценічне мистецтво
Освітньо-професійна програма	Сценічне мистецтво
Статус	Вибіркова

Курс	2
Семестр	1
ECTS	4
Аудиторних годин	32
Лекції	10
Семінари	
Практичні	22
Індивідуальні	
Самостійна робота	88
Семестровий контроль	Залік

Інформація про викладача	
ШБ, посада	Грінюк Тетяна Леонідівна, доцент, заслужена артистка України
Профіль викладача	http://num.kharkiv.ua/assets/img/structure/faculties/TF/Grinik.pdf https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0003-1550-4239
e-mail	tetiana.hrinik@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

Силабус навчальної дисципліни «Методика викладання сценічної мови» складено відповідно до освітньо-професійної програми «Сценічне мистецтво» підготовки магістрів сценічного мистецтва для спеціальності «026 Сценічне мистецтво». Силабус укладено відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчання. Силабус визначає обсяги знань, які студенти повинні набути відповідно до вимог освітньо-професійної програми, алгоритму вивчення навчального матеріалу навчальної дисципліни «Методика викладання сценічної мови», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів магістратури.

Мета вивчення дисципліни:

- сформувані у студентів цілісне уявлення про сценічну мову як складову частину майстерності актора та духовної культури людства;
- надати студентам змогу оволодіти знанням і практичними навичками сучасної методики

викладання сценічної мови;

- ознайомити й навчити студентів застосовувати набуті знання у своїй професійній діяльності;
- ознайомити майбутнього викладача з методологією розробки навчально-методичного комплексу із забезпечення навчального процесу, сформувати вміння проведення всіх форм навчальних занять з формами контролю засвоєння вивченого матеріалу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні **знати**:

- особливості побудови та функціонування мовного апарату, принципи гігієни голосу та навчитися об'єднувати теоретичні знання з досвідом практичних занять й вірно передавати здобуті навички;
- специфіку сценічного мовного звуковидобування, звуковедення, голосоутворення та користуватися візуальними враженнями під час навчання здобувачів освіти;
- теоретичні норми сучасної української літературної вимови та послідовно використовувати їх у практичних тренувальних комплексах ;
- закони й техніку дикційної культури вимови, артикуляції, орфоепії та використовувати їх на всіх етапах навчання;
- комплекс вправ на усунення затисків, на опанування фонаційним, змішано-діафрагмальним диханням, на вдосконалення артикуляції та дикції та застосовувати здобуті знання у процесі викладання;
- основні особливості розбору тексту за рядом взаємопов'язаних частин – архітектонікою твору: пролог, експозиція, зав'язка розвиток дії, передкульмінація, кульмінація, розв'язка, епілог та використовувати набутий досвід практично;
- особливості ідейно-тематичного, логічного, дійового аналізу твору для розвитку аналітичного мислення й самовдосконалення у процесі навчання здобувачів освіти;
- основні методики викладання та психолого-педагогічні техніки для викладання й передачі професійних навичок з предмету «Сценічна мова» .

Вміти:

- застосовувати традиційні та інноваційні принципи та методи у процесі викладання сценічної мови;
- підготувати лекцію, практичні (групові та індивідуальні) заняття з дисципліни та провести їх;
- зняти м'язовий та психологічний затиск і навчити користуватися здобутими знаннями в процесі навчання інших;
- практично застосовувати навички фонаційного, змішано-діафрагмального дихання, адекватного особливостям мелодики, ритміки, динаміки та драматургії літературного твору;
- навчити передавати теоретичні та практичні знання користування опорним звучанням, польотністю, звучністю й гнучкістю голосу в умовах сцени;
- використовувати правила літературної вимови, навчити привласнювати авторський текст;
- навчити процесу передачі законів перетворення авторського тексту на живу словесну дію, створюючи мовну характеристику персонажа, володіти живим словом, почуттями та внутрішнім світом героїв, завдяки засобам виразності словесної дії ;

- демонструвати володіння технічними та мовно-виконавськими навичками відповідно до власних індивідуальних можливостей здобувачів освіти;
- обґрунтовано та адекватно застосовувати навички самостійного опанування мелодики й ритму твору в процесі навчання інших;
- надавати емоційне забарвлення виконанню, що відповідає характеру літературного твору та драматургії вистави, вільно застосовувати засоби сценічної мовної виразності в процесі викладання;
- виховати вміння досягати тембрової, ритмічної та динамічної гармонійності, співзвучності та художньо обумовленого злиття голосів у груповому звучанні;
- створювати атмосферу творчого партнерства та ансамблю в процесі групової роботи;
- навчити самостійно складати інтерпретаційну стратегію сценічного образу літературного твору, осмислювати особливості драматургії твору та створювати цілісну драматургію образу;
- свідомо, самостійно вдосконалювати особистісну естетичну культуру;
- опановувати новітні тенденції сучасного театрального мистецтва у мовному дискурсі та творчо їх застосовувати у власній професійній діяльності.

Здобуті знання та уміння забезпечують формування таких **компетентностей**:

- ЗК1. Здатність до розуміння та комплексного оцінювання фундаментальних засад й концепцій культурно-мистецьких процесів для усвідомлення соціально-культурної значимості своєї діяльності.
- ЗК2. Здатність застосовувати фундаментальні знання у практичних ситуаціях.
- ЗК4. Здатність оперувати новітніми комунікаційно-інформаційними технологіями в процесі проєктування та реалізації художньої ідеї, осмислення творчого результату.
- ЗК5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати професійні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації.
- ЗК8. Здатність працювати як в команді так і автономно.
- ЗК9. Здатність розробляти та управляти проєктами, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Згідно з вимогами освітньої програми навчальна дисципліна спрямована на формування **спеціальних (фахових) компетентностей**:

- СК1. Здатність до комплексного розв'язання складних професійних проблем в галузі сценічної інноваційної діяльності при глибокому переосмисленні наявних та створенні нових знань та професійної практики.
- СК2. Здатність управляти процесами у творчо-виробничій сценічній діяльності або навчанні.
- СК3. Здатність брати відповідальність за внесок до професійних знань і практик та оцінювання результатів діяльності колективу (творчого, навчального).
- СК4. Здатність до ініціювання інноваційних сценічних проєктів, фестивалів та конкурсної діяльності, пропагування кращих зразків національної та світової сценічної спадщини.
- СК5. Здатність до публічної презентації результату своєї творчої (інтелектуальної) діяльності.

- СК6. Здатність на високому фаховому рівні брати участь у громадських дискусіях, пов'язаних з питаннями історії сценічного мистецтва, його актуального стану та тенденцій його розвитку.
- СК7. Здатність до спілкування у діалоговому режимі з широкою професійною та науковою спільнотою та громадськістю в галузі сценічного мистецтва та виробництва, до взаємодії із представниками інших творчих професій в т.ч. і на міжнародному рівні.
- СК9. Здатність застосовувати основи педагогіки та психології у навчально-виховному процесі у вищих навчальних закладах освіти.
- СК10. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців і нефаківців, зокрема до осіб, які навчаються.

Згідно з вимогами освітньої програми навчальна дисципліна спрямована на формування **програмних результатів навчання:**

- ПРН1. Володіти на високому рівні культурою мислення, здатністю до узагальнення, аналізу і синтезу в професійній діяльності.
- ПРН2. Вільно оперувати всім комплексом отриманих знань. у сфері практичної професійної та дослідницької діяльності.
- ПРН6. Розуміти умови формування особистості, її свободи, відповідальності за збереження культурних цінностей, моральних обов'язків людини.
- ПРН8. Оцінювати нову ситуацію та здійснювати пошук можливостей до адаптації та дії в її умовах.
- ПРН9. Виявляти здатність до генерування нових ідей.
- ПРН10. Виявляти, ставити та вирішувати проблеми, аналізувати проблемні ситуації у професійній діяльності й приймати обґрунтовані рішення для їх розв'язання.
- ПРН12. Розуміти концепції сучасного художнього життя, аналізувати розвиток сценічного мистецтва, осмислювати тенденції сучасних культурно-мистецьких процесів.
- ПРН17. Знаходити відповідні засоби презентації результату своєї творчої (інтелектуальної) діяльності.
- ПРН18. Брати участь у розробці й реалізації художньо-мистецьких та науково-дослідницьких проєктів, спрямованих на популяризацію історичних досягнень українського й світового сценічного мистецтва, пропагувати високохудожні твори сучасного мистецтва.
- ПРН19. Координувати та вдосконалювати процеси у творчо-виробничій сценічній діяльності або навчанні.
- ПРН20. Брати відповідальність за внесок до професійних знань і практик та оцінювання результатів діяльності колективу (творчого, навчального).
- ПРН21. Здійснювати спілкування в діалоговому режимі з широкою професійною та науковою спільнотою та громадськістю щодо питань сценічного мистецтва в т.ч. і на міжнародному рівні.
- ПРН22. Застосовувати основи педагогіки та психології у навчально-виховному процесі у вищих навчальних закладах освіти. Знати принципи реалізації освітніх програм у вищій школі, види педагогічної діяльності і методичної роботи у вищій школі, методики навчання, які тут використовуються.
- ПРН24. Передавати знання про сценічне мистецтво та практичний досвід фахівцям і не фахівцям. Самостійно розробляти педагогічні методики викладання фахових дисциплін (практичну і теоретичну їх складові).

Перелік тем:

Тема 1. Мета й завдання дисципліни «Методика викладання сценічної мови», їх значення для формування професійно підготовленого викладача.

Тема 2. Види та методика проведення індивідуальних занять.

- Тема 3.** Врахування індивідуальних особливостей мовного звучання.
- Тема 4.** Види та методика проведення групових занять.
- Тема 5.** Технічні завдання з постановки голосу як опори голосового звучання.
- Тема 6.** Взаємозв'язок між голосоведенням та диханням.
- Тема 7.** Техніка сценічного мовлення: дикція, артикуляція, норми орфоєпії, резонатори, тембри.
- Тема 8.** Робота з текстовим матеріалом: опанування логікою мислення, аналіз та методика словесної дії.
- Тема 9.** Перспективи художнього читання. Засоби характеристики образів.
- Тема 10.** Виразні можливості голосу актора. Розширення діапазону. Пошуки власної самобутності.
- Тема 11.** Історико-культурна стилістична специфіка матеріалу та виразність мовлення.
- Тема 12.** Мовна підготовка та самосвідоме мислення при створенні художніх образів.
- Тема 13.** Сценічна мова, як один з найвиразніших засобів акторської майстерності.
- Тема 14.** Організація самостійної роботи студентів. Навчальна та виробнича практика як важлива складова освітнього процесу.

Форми та технології навчання

У процесі вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти відвідують аудиторні заняття (лекції та практичні заняття). У процесі самостійної роботи здобувачі поглиблено вивчають матеріал навчальної дисципліни, виконують запропоновані завдання.

Навчальні ресурси

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу Viber, Messenger, Telegram, Instagram тощо.

Система оцінювання

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для диференційованого заліку	для заліку
90–100	A	відмінно	Зараховано
82–89	B	добре	
75–81	C		
64–74	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання знань студентів

90–100–A – відмінно, абсолютне розуміння вправ, сформованість і стійкість використовуваних умінь і навичок, розкрито зміст матеріалу в повному обсязі, відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок, яскрава реалізація артистичних здібностей та художньо переконливе втілення обраної теми та ідеї.

82–89–В – добре, вище середнього рівня, лише з незначною кількістю помилок, які студент легко зможе виправити після зауважень викладача, зміст матеріалу розкрито досить точно і виразно в контексті розуміння специфіки реалізації задуму.

75–81–С – добре, в цілому правильна робота з певною кількістю недоліків, частково не закріплено уміння та навички, виразність матеріалу донесено непогано, але моментами не досить виразно висвітлено основний зміст відповіді.

64–74–D – достатньо задовільно, уміння та навички ще не доведено до автоматизму, непогано, але зі значною кількістю недоліків, матеріал розкрито неточно і невиразно, наявні помилки в розумінні специфіки реалізації задуму.

60–63–E – задовільно, студенту важко впоратися із запропонованими вправами, виконання задовольняє мінімальні критерії, суттєва кількість помилок, зміст матеріалу розкрито мінімально, виявлена недостатня сформованість основних умінь і навичок.

35–59–FX – незадовільно (з можливістю повторного складання), не розкрито основний зміст навчального матеріалу, потрібно попрацювати над виконанням вправ перед тим, як перескласти, доопрацювати зміст та виразність.

0–34–F – дуже незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни), програма не опанована, практичне завдання не виконано, голосові навички сформовано на початковому рівні, необхідна серйозна подальша робота.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається участь студентів у міжнародних та вітчизняних наукових конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах, мистецьких конкурсах та фестивалях, культурно - мистецьких заходів тощо.

Політика курсу

Робота в курсі має відповідати вимогам «Положення ХНУМ імені І.П. Котляревського про академічну доброчесність» та «Кодексу академічної доброчесності ХНУМ імені І.П. Котляревського».

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003. 432 с.
2. Баннік В.М. Сценічна мова. Навчальний посібник для студентів учбових закладів культури і освіти, шкіл мистецтв, керівників колективів художнього слова. Олександрія, 2007. 140 с.
3. Ботвина Н.В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика: Навч. посібник. 2-ге вид., доп. та перероб. Київ: Арттек, 2002. 208 с.
4. Важнова Л. А. Скоромовки в мовному тренінгу (Практикум зі сценічної мови) : Навч. посібник. Харків : Колегіум, 2015. 172 с.
5. Волощак М. Неправильно - правильно: Довідник з українського слововживання. Київ: Українська видавнича спілка, 2003. 160 с.
6. Гладішева А. О. Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність : Навч. посібник. К. : ТОВ «Червона Рута - Турс», 2007. 266 с.
7. Головащук С.І. Складні випадки наголошення: Словник-довідник. Київ: Либідь, 2000. 192 с.
8. Головащук С. І. Словник наголосів : Понад 20 000 слів. К. : Наук. думка, 2003. 320 с.
9. Грицан Н. В. Слово у поетичному театрі : Навчально-методичний посібник. – Івано-Франківськ, 2008. 300 с.

10. Грінюк Т. Л. Віршована форма в сценічній мові. Засоби підвищення віршової виразності у роботі над жанром, родом, видом, формою віршування : навч. - метод. посібник зі сценічної мови. Харків : Вид-во "Естет Прінт", 2019. 120 с.
11. Дубчак О. Чути українською. У світі звуки[ў] і букв. Київ : Віхола, 2020. 192 с. (Серія «Наукопо»).
12. Заворотній О.Т. Мистецтво живого слова. Рівне: РДГУ, 2003. 251 с.
13. Ігнатюк М. М., Сулятицький М. І. Свічадо зореслова : Посібник-хрестоматія зі сценічної мови для студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 532 с.
14. Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 303 с.
15. Овчиннікова А.П. П'ять кроків до гарної мови: Мовна комунікація: техніка мовлення/ За ред. А.Ю. Цофнаса. 2-ге вид., доп. Одеса: Фенікс, 2008. 192 с.
16. Орфоепічний словник української мови: У 2-х т. Т.1 / За ред. Ф. О. Нікітіна і В. М. Русанівського. Київ: Довіра, 2001. 955 с. Т.2 / За ред. М. М. Пещак, В. М. Русанівського. Київ: Довіра, 2003. 917 с.
17. Нечасенко Т. В. Словесна дія : Основи техніки мовлення. Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів культури і мистецтв. К. : НАКККиМ, 2000. 136 с.
18. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. Київ: Либідь, 2001. 240 с.
19. Раденко Ю. В. Сценічна мова : навч. посіб. Київ : Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, 2015. 317 с.: іл.
20. Ревуцький Д. М. Живе слово. Теорія виразного читання для школи. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 199 с.
21. Український правопис. 4-е вид., виправл. і доп. Київ: Наук. думка, 2001. 236 с.
22. Фіцалович Х. П. Основи художнього читання та риторики. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського ун-ту, 2000. 120 с.
23. Шейко Ю. П. Пошук живого слова : навч. посібник з подолання проблем сценічної мови. Харків : Колегіум, 2011. 187 с.

Рекомендовані інтернет-ресурси

1. Виконання вправ на розвиток умінь виразного мовлення як засобу педагогічного впливу <http://um.co.ua/2/2-8/2-83260.html> (дата звернення: 04.11.2022).
2. Клуб Поезії http://www.poetryclub.com.ua/poets_of_ua.php (дата звернення: 04.11.22).
3. ЛІ 69 Логопедія. Підручник. За ред. М.К.Шеремет. - К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. - 376 с.: іл. <https://studfile.net/preview/2041266/> (дата звернення: 04.11.22).
4. Майстер - клас зі сценічної мови. Робота - Грінюк Тетяни Леонідівни - викладача зі сценічної мови <https://youtube.com/watch?v=e93u5okgkUY&feature=share> (дата звернення: 04.11.22).
5. Проєкт відеопоезії «Жінки, діти і тварини України крізь війну» <https://www.facebook.com/1631739780445335/posts/pfbid0vKregrVDoyjF4wtsuc8FvywYd6BCNAE4DoB6NRZB9JpnRdxW8uWGZ6DaqJ5iJbcVI/?sfnsn=mo> (дата звернення: 05.11.2022).
6. Скоромовки (індивідуальні, групові, на три регістри) <https://youtu.be/WWP4rHatX20> (дата звернення: 05.11.2022).
7. Словник UA / портал української мови та культури <https://slovnyk.ua/index.php> (дата звернення: 07.11.22).
8. Сучасна українська мова. Частина І. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія: навчально-методичний посібник: [препринт] Кадочнікова, Олена <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/7518> (дата звернення: 04.11.22).
9. Сценічна мова, як один з основних професійних засобів виразності актора <https://stom.tilimen.org/programa-fahovogo-vstupnogo-viprobuvannya-pri-vstupi-na-iii-ku.html?page=6> (дата звернення: 04.11.22).

10. Техніка мовлення https://stud.com.ua/87284/literatura/tehnika_movlennya (дата звернення: 05.11.2022).
11. Українська література / Електронна бібліотека - Все для вивчення Укр. літ. <https://ukrclassic.com.ua> (дата звернення: 04.11.22).
12. Український лінгвістичний портал / «Словники України» online <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/> (дата звернення: 04.11.22).
13. УкрЛіб / Бібліотека Української Літератури <https://www.ukrlib.com.ua> (дата звернення: 04.11.22).
14. Цикл вправ для розвитку голосового діапазону акторів від Наталії Цимбал <https://youtu.be/wxh7YerNvXc> (дата звернення: 04.11.22).
15. Litcentr / Список словників української мови <https://litcentr.in.ua/index/0-55> (дата звернення: 07.11.22).
16. UkrBooks.com українська та світова література <http://ukrbooks.com/ua/> (дата звернення: 04.11.22).